

Guillamet, Jaume

Les històries del *Diario*
de Barcelona

Durant els seus dos-cents anys d'existència, el que avui coneixem com a *Diari de Barcelona* —que més pròpiament hauríem d'anomenar *Diario de Barcelona* i que a la ciutat ha estat conegut tradicionalment com el *Brusi*, pel nom dels seus principals editors— ha estat objecte d'alguns estudis històrics. L'atenció que el més antic dels diaris del continent ha rebut dels estudiosos ha estat desproporcionadament escassa amb relació al que seria normal en un país culte.

La manca, ara mateix, d'una monografia actual sobre el diari, que va semblar morir, després d'una penosa agonia, l'any 1984 i va ressuscitar en català el 1987, és una mostra rotunda del retard i de les deficiències de l'estat actual de la investigació històrica de la premsa.

No és menys cert, però, que continua essent, malgrat tot, l'únic diari català, i un dels pocs diaris espanyols, que ha estat objecte d'alguna història específica.

Els treballs històrics existents sobre el *Diario de Barcelona* corresponen a èpoques, autors i enfocaments diferents. L'objecte d'aquesta ponència és analitzar i comentar els tres estudis existents i establir el nivell de coneixement històric disponible sobre el *Brusi*; recuperar el contingut d'aquests treballs comparant-ne el caràcter, la metodologia o les aportacions. Això pot permetre assenyalar amb més precisió els buits pendents en el camp de la investigació i apuntar unes possibles línies de treball.

Les tres històries existents sobre el *Diario de Barcelona* tenen unes característiques ben diferents:

a) Els divuit articles publicats per Joan Mañé i Flaquer al mateix *Diario de Barcelona* en diumenges successius entre el 16 d'octubre de 1892 i el 12 de març de 1893, en ocasió del primer centenari, amb el títol general d'«El *Diario de Barcelona*. Apuntes històrics».

b) La monografia publicada per Joaquín Álvarez Calvo l'any 1940, amb el títol *Diario de Barcelona. Su fundación e historia, 1792-1938*, a la Imprenta La Neotipia de Barcelona, de 116 pàgines.

c) La monografia publicada per Esteve Molist i Pol l'any 1964 amb el títol *El «Diario de Barcelona» (1792-1963). Su historia, sus hombres y su proyección pública*, a Editora Nacional de Madrid, l'any de la commemoració dels «XXV años de paz española», tal com fa constar l'editora.

Totes tres obres són avui d'accés difícil: en un nombre limitat de biblioteques les dues monografies i a la col·lecció històrica del diari la sèrie d'articles de Mañé.

El *Diario de Barcelona* ja havia estat consignat per Josep Pella i Forgas —«Periodisme. Estudi històric del de Catalunya», suplement de *La Renaixensa*, Barcelona, 1879—, a la primera història del periodisme català, com «lo que avuy dia es lo mes vell entre tots los diaris de nostra terra, com cap més a Espanya per sa durada y passant per tantes mutacions com les etats se aportan, per haber servat son aspecte y fins son títol de *Diario de Barcelona*».

Tretze anys més tard, en arribar al primer centenari, el seu director, Joan Mañé i Flaquer, emprengué la publicació d'uns «Apuntes històrics» que són alhora una crònica i una autobiografia. Mañé, per tant, no escriu pas com a historiador ni únicament com a director que era del diari des de feia quatre dècades. Escrits en primera persona del singular, aquests divuit articles segueixen un ordre desigual, tant des del punt de vista cronològic com en el tractament dels temes i dels personatges. Són articles llargs, cada un dels quals ocupa més de dues pàgines del diari, i el jo narrador del director expressa, en unes ocasions, l'esperit de l'empresa i, en unes altres, la majoria, el punt de vista personal de Mañé.

Mañé, doncs, combina amb l'estil propi d'una gran crònica doblement autobiogràfica —empresarial i personal— la reproducció de documents bàsics de l'arxiu de la casa, la vida de la família Brusi, les anècdotes humanes, l'evolució del diari, la presentació dels col·laboradors, la reproducció de textos significatius, el seu propi pensament periodístic i les reflexions estrictament personals, que reflecteixen obertament la seva ideologia conservadora.

L'obra de Joaquín Álvarez Calvo, publicada mig segle més tard, dos anys abans del cent cinquantè aniversari, comprèn el segle i mig històric que, de fet, acaba amb la Guerra Civil. L'autor és el director-proprietari de *Periodismo, Folleto-revista* de fascicles i facsimils de periòdics antics, i aquesta obra consisteix en l'aportació de documents oficials i administratius que amplien i precisen la informació de Mañé, alguns dels quals són reproduïts en un ampli conjunt d'il·lustracions que conté també unes quantes portades i capçaleres del diari. L'obra va ser publicada en forma de fascicles de subs-cripció i no consta d'un text seguit, sinó de notes d'extensió diversa. Són nou fascicles de 16 pàgines cada un, publicats entre març i juliol de 1940, que contenen un total de 27 il·lustracions.

La monografia d'Álvarez Calvo concentra la seva atenció en la fundació del diari i, molt especialment, en la figura i l'obra del seu fundador, Husson, que insisteix a explicar ja que ha estat eclipsada per la dels Brusi. En canvi, es limita a un tractament superficial de la major part dels segles XIX i XX, desaprofitant en aquest sentit molta de la informació de Mañé.

Enrique Álvarez Calvo es mostra com un erudit interessat en els documents i les dades més que en la història. Tot i així, s'hi fa evident l'objectiu principal de fixar les dades de la fundació del diari per Pedro Pablo Husson de Lepazarán, de la seva apropiació per les autoritats franceses d'ocupació i de la seva recuperació per Antoni Brusi i els seus descendents. A partir del segon terç del segle XIX, Álvarez es limita a consignar algunes de les dades aportades per Mañé i a afegir-ne algunes més de collita pròpia sobre l'evolució del diari.

Torna a posar l'atenció en l'aportació de dades precises en ocasió de la Guerra Civil i en els canvis que el diari sofrí una altra vegada, però sense entrar en el detall d'unes altres èpoques, potser per la proximitat dels fets amb la data d'edició del treball.

L'obra d'Esteve Molist i Pol, finalment, és un llibre de 205 pàgines, guardonat amb el Premio Marqueses de Taurisano, instituït el 30 de juny de 1962, amb una dotació anual de 50.000 pessetes, per l'Asociación de Amigos de la Hemeroteca Nacional per a promoure «la historia del periodista español», i convocat per primera vegada el 4 de setembre amb el tema «Diario de Barcelona».

Molist, com Mañé, és un home de la casa en què ha treballat com a periodista. La seva obra és una monografia històrica en la qual amplia i corregeix, fins i tot, algunes dades i apreciacions dels autors

anteriors, particularment de Mañé. A més de tractar amb l'amplitud necessària de tota l'evolució del diari durant el segle XIX i la primera meitat del XX, Molist amplia les fonts no solament amb les dades d'articles i de treballs especialitzats, sinó també amb les referències obtingudes sobre el diari en obres d'història general o d'història literària. Tot i ser l'única obra escrita per Molist i no ser aquest un historiador ni un tractadista, el llibre és una monografia moderna, àgil i documentada i l'únic de tots tres treballs que dóna una visió àmplia i objectiva del més antic dels diaris del continent, limitada als primers cent cinquanta anys.

Per a Joan Mañé i Flaquer, el 1892 era «cosa rara en este país» que el diari tingui ja un segle d'existència. «Su historia, aunque modesta, arroja alguna luz sobre las costumbres y el estado social de nuestra patria.»

Al llarg dels seus apunts històrics, Mañé, a més de precisar les dades bàsiques del diari en els seus primers temps, es fixa sobretot en l'explicació i la justificació del procés mitjançant el qual el fill Brusi va acceptar-ne la politització l'any 1852, just quaranta anys abans dels articles i del primer centenari. S'observa en el text un desig permanent d'autojustificació i d'exaltació de la tasca pròpia per part de Mañé.

Pel que escriu al darrer capítol, sembla que havia pensat feia temps d'encarregar aquestes notes històriques a uns altres autors, els quals no identifica, però diu que es van morir primer que ell.

Salvades les dades bàsiques de la primera època, els apunts històrics de Mañé se centren en l'evolució empresarial i política dels Brusi i dels seus col·laboradors principals: el gendre del primer i cunyat del segon, Pau Soler, i ell mateix. Joan Cortada és el redactor influent dels anys trenta i quaranta que donarà a Rubió i Ors l'oportunitat de publicar *Lo Gayter del Llobregat* el 1839 i Llorens i Barba és el gran mentor extern dels anys seixanta i setanta. Mañé, en canvi, no hi parla en cap moment de Jaume Balmes, que va tenir una gran influència sobre el segon Brusi, i en subvalora la figura periòdica i política davant del seu propi protagonisme. Tampoc no hi parla de Joan Maragall, més justificadament ja que tot just feia dos anys que l'havia cridat a col·laborar al seu costat.

Els apunts històrics de Mañé tenen el to d'una gran crònica viva, il·lustrada en alguns capítols amb unes notes autobiogràfiques de Pau Soler, especialment interessants en el relat de les arbitrarierats del comte d'Espanya. No fa cap citació ni ús, en canvi, d'unes

memòries del mateix Brusi recollides per Agustí Duran i Sanpere i citades per Molist. La vivacitat dels apunts històrics s'accentua en el que tenen de memòries directes del mateix Mañé, que reconstrueix diàlegs amb Brusi sobre les decisions més importants de caràcter polític. També són d'un gran interès els seus judicis polítics sobre el liberalisme, la política espanyola, la I República, la llibertat de premsa, etc., tot i la rotunditat i la simplicitat de moltes afirmacions.

«De todos los periódicos antiguos de los editados en Barcelona, es el *Diario de Barcelona* del que, al hacer o reseñar su historia, se han cometido más errores», escribia el 1940 Joaquín Álvarez Calvo a la seva obra «*Diario de Barcelona*». *Su fundación e historia*.

Joaquín Álvarez Calvo comença fent notar els errors existents sobre la història del diari al *Nuevo Diccionario de la Lengua Española* (Editorial Sopena, 1929), a l'*Enciclopedia Espasa* (XXI), a *El Arte del Periodista* de Rafael Mainar («Manuales Gallach, XXV», 1906), a l'*Anuario de la Asociación de la Prensa Diaria de Barcelona - Vida de Periodistas Ilustres* (1924), a *Barcelona Selecta* (1908), a *Retratos y Semblanzas* de Modesto Fernández y González (Biblioteca de Instrucción y Recreo, capítol «La prensa de provincias», Madrid) i a la revista *D'Ací i d'Allà* (Barcelona, 1890, número 94). A tots aquest textos, menys als dos últims, es donava Antoni Brusi com a fundador del diari i en alguns, a més, el diari com el primer existent a Barcelona.

L'autor comença amb un capítol titulat «Noticias referentes a D. Pedro Pablo Husson de Lepazarán, fundador del *Diario de Barcelona*», on reproduïx com Mañé el text del privilegi reial, el 6 d'abril de 1792, i també el del document on aquest és registrat per l'Ajuntament de Barcelona, amb data de 3 de setembre de 1792. Álvarez Calvo hi aporta també uns altres documents que, com els anteriors, diu haver vist, copiat i comprovat fidelment.

«Cuidado, señores historiadores, publicistas, periodistas, etc., etc.; cuidado, que todo lo que se imprime debe llevar el sello de la más estricta veracidad al tratar de les cosas históricas fiel y llanamente. Quede compensado lo uno por lo otro», insisteix en els seus retrets pels errors.

En la mateixa línia, Álvarez estableix vuit variants documentades del nom del fundador del diari, el napolità Pedro Pablo Husson de Lepazarán, la personalitat del qual «queda algo mal parada en la única historia que nosotros conocemos del *Diario de Barcelona*», la de Mañé i Flaquer. L'obra d'Álvarez Calvo es basa en l'aportació de dades, de documents i d'il·lustracions en facsímil.

Álvarez aclareix el dubte de Mañé sobre l'ús de l'escut de les armes d'Espanya al diari demostrant que, des de 1798, Husson ho féu cada primer dia de mes fins a l'1 de maig de 1809. Estableix les onze variacions del nom i els canvis d'escut efectuats entre 1792 i 1814, amb una atenció especial als esdevinguts durant l'ocupació francesa, quan el diari es publicà també en francès i castellà, i francès i català. Els exemplars citats són de la biblioteca de l'autor.

L'actitud d'Husson sota l'ocupació francesa és objecte d'estudi «con mucho tiento e imparcialidad», ja que, segons Mañé, s'hauria posat al servei dels invasors. Reproduint en facsímil la llicència atorgada a Brusi per la Junta Suprema del Reino el 28 d'octubre de 1809 i citant els paràgrafs de Mañé, Álvarez estableix la seva versió després d'explicar una visita al consolat d'Itàlia en què hom l'informà que el registre civil no havia estat establert encara a Itàlia en la data de naixement d'Husson, napolità de pares francesos.

Husson, tal com escriu Álvarez, hauria estat destituït pels ocupants sense cap formalitat documental, per la qual cosa posa en dubte els motius assenyalats per Mañé sobre el fet d'haver-se afrancesat i haver participat en la guàrdia cívica. Si era francès, hi afegeix, cal no parlar d'afrancesat. Fa notar també l'absència de cap mena d'elogi o de benvinguda durant els dies de l'ocupació.

Álvarez fa una nota biogràfica sobre Antoni Brusi pare i fill —que il·lustra amb un retrat del segon— i explica per què hi ha tants Antonis a la família: per una devoció a la capella o a l'altar dedicat a sant Antoni de Pàdua a l'església de Sant Just, mantingut econòmicament per la família, segons que documenta d'un manuscrit històric de la parròquia. Reprodueix, com a prova, l'escut heràldic del marquesat de Casa Brusi (1874) que hi ha a les vidrieres de la finestra de la capella.

Álvarez explica de 1875 l'anunci —a l'edició de tarda del 9 de gener— de l'arribada de la fragata Navas de Tolosa, que portava el futur Alfons XII, «por medio de palomas mensajeras de la Agencia Fabra, a les 6 y 30 minutos de la mañana, llegando a Barcelona a les 7 y 40.[...] El *Diario de Barcelona* fué entonces el que primero en España utilizó los servicios de este género de telegrafía».

De 1876 explica dues anècdotes sobre «curiosos lapsus» atribuïts al diari. L'un és una errata de caixa que contenia una blasfèmia a la paraula «la purísima Virgen María», errata que va fer recollir tota l'edició ja distribuïda, pagant i tot unes quantitats importants per alguns exemplars, fins que només en quedaren vuit o deu en

circulació. L'altre era sobre un accident ferroviari a Tàrraga, sobre el qual, segons *El Pueblo Catalán* (1884), un diari havia dit que «afortunadamente los coches descarrilados eran de tercera». Álvarez explica amb detall la seva investigació fins a localitzar la informació de l'accident de 1876, però no pas la frase atribuïda.

Sense entrar en gaires detalls, sí que cal fer notar la publicació de la fotografia de la redacció de dia, el 1890, que es trasllada al carrer de les Tàpies, número 4, mentre que la de nit continua a la Llibreteria:

En medio de la sala que, propiamente dicho, hacía de redacción, había una gran mesa común, cubierta de un tapete verde [foto].

Alrededor de la mesa se sentaban los redactores, presididos por D. José Antonio Brusi. Una de las puertas, de las dos que había en dicha habitación, era el despacho del señor Mañé y Flaquer, siempre desierto, pues aquel director dirigía el diario desde su casa.

Los redactores y sus nombres eran los siguientes:

El señor Martín, encargado de los telegramas; el señor López, Teodoro Baró, Cayetano Cornet y Mas, el señor Morante, Miquel y Badía, el señor José Antonio Brusi (no era el propietario, sólo regentaba el diario), el señor Juan Maragall, etc.

Álvarez salta en la seva obra a la tercera fase del diari, apropiat per Estat Català, i en detalla les dates dels canvis durant la Guerra Civil. Publica igualment la llista completa de propietaris entre 1792 i 1939, com també dels altres periòdics editats a la mateixa impremta els anys 1937 i 1938.

Esteve Molist i Pol, a la seva obra *El «Diario de Barcelona» (1792-1963). Su historia, sus hombres y su proyección pública*, en dedica la primera part a la fundació del diari i al període anterior a l'ocupació francesa. Molist aprofundeix la personalitat de Pedro Pablo Husson de Lepazarán, que confirma que era napolità —com determina Antonio María Fabié en una història del diari publicada a la *Gaceta de la Prensa Española* (1942) en ocasió del cent cinquante aniversari—, havia arribat a Espanya amb la comitiva de Carles III i s'havia instal·lat a Madrid com a oficial major del *Diario de Madrid*. En desmenteix, per tant, el possible origen francès que per a Joan Mercader —*Barcelona durante la dominación francesa (1808-1814)*— disculparia l'afrancesament posterior.

Molist hi afirma que «Husson poseía estimables conocimientos, práctica, agudeza y experiencia profesionales en el campo incipiente del periodismo de la época», desmentint la paternitat de Brusi, que només tenia disset anys quan es va donar el privilegi a Husson, tot

i que certament hom pot considerar la *Gaceta Militar y Política del Principado de Cataluña*, des de 1809, com l'alternativa al diari confiscat i antecedent del de Brusi. Aquest es va casar amb Eulàlia Ferrer el 1800, que era filla d'un llibreter, negoci que el 1808 es convertí en Casa Brusi i el 1814 edità el diari. La idea que Brusi fos propietari del periòdic, amb Husson d'editor, apuntada per Mercader, no és considerada per Molist sinó per a molts anys després de la fundació.

Per a Molist, és evident que el diari de Brusi és la continuïtat del d'Husson després d'un apoderament per les forces franceses i del nomenament de directors «de su propio agrado», que compara amb els fets de 1936-1939.

A part la publicació dels mateixos documents ja presentats per Mañé i Álvarez Calvo, Molist recull una apreciació d'E. Varela Hervás —«Prolegómenos del *Diario de Barcelona*», a l'edició commemorativa del cent cinquantè aniversari, 1 d'octubre de 1942— sobre el contingut del prospecte, que no seria més que «un extenso comentario a la Orden del Consejo Supremo de Castilla, escrito con la pauta dada por don Santiago Tewin para su *Diario Curioso*, Madrid 1787».

Molist reproduïx del primer número del diari una composició poètica atribuïda a Husson i dedicada a la ciutat, una mena de «saludo discreto y gentil que completaba la presentación de intenciones hecha en el prospecto anunciado».

Molist posa interès a subratllar la influència ràpida que el diari va obtenir a Barcelona citant Fabié, que compara el fet amb el que s'esdevingué arran de l'aparició del *Times* a Londres.

Citant Alexandre Galí (*Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà. L'escriptor, l'ambient*, Barcelona, Aedos, 1954), Molist pot fer notar com el diari feia l'efecte d'una publicació europea. Galí n'havia estudiat el contingut durant la seva primera època i la relació amb la societat i les limitacions imposades.

Husson, segons Galí, va ser tan hàbil que, sense espantar ningú, de cop i volta, polaritzà entorn del *Diario* la ressonància de totes les inquietuds de la ciutat, tasca en la qual l'ajudà més endavant «el escriptor Antonio Jutglar Font, una especie de enciclopedista "ad usum barci-nonsensis"». «El señor Husson cortó su obra tan a la medida de las posibilidades del alma barcelonesa que su *Diario* ha podido aparecer como una especie de sustanciación del alma misma», escribí Galí.

Per a Molist, és evident que, «salvo el període excepcional de Antonio Brusi, Juan Cortada y Mañé y Flaquer, el *Diario* experimentó en el correr de los años una progresiva decadencia de la que se ha salvado en los últimos veinte años a consecuencia, tal vez, de ese “no irás más lejos”, de esa limitación y de ese estancamiento de que nos habla Galí; esta decadencia, esta atonía, esa falta de vivacidad, puede explicarse en cierto modo por las limitaciones contenidas en el Privilegio que, si por un lado le daba una situación que hoy llamaríamos monopolística, por otra le cortaba el vuelo».

Galí, en estudiar la repercussió inicial del diari en la vida literària de Barcelona, pobla a l'època, pondera el grau d'habilitat que Husson posà en la tasca d'interessar els lectors no sols en el diari, sinó també com a comerciant de llibres. Fa notar com, malgrat les denúncies que a l'època encara es fan a la Inquisició, s'hi parla de D'Alembert i s'hi polemitzava en articles sobre Newton i la gravetat.

Molist veu en aquestes paraules de Galí «cuán pronto el *Diario* fue un instrumento y vehículo difusor de inquietudes literarias e intelectuales, a la vez que palestra de polémicas como, por ejemplo, la sostenida entre el famoso Ballot, pedagogo y creador de la primera gramática de la lengua catalana, y Godoy; todo lo cual sería el germen del profundo arraigo que el *Diario* ha tenido siempre en la mentalidad y espíritu del país catalán».

Galí hi afegeix que «el *Diario de Barcelona* en este desierto de información literaria de nuestro siglo XVIII, es el exponente exacto —y de aquí la habilidad de su creador señor Husson— del máximo de tensión a que pudo llegar nuestro pueblo a últimos del siglo XVIII, en cuanto a la posibilidad de logro de aquello que llamamos diálogo literario».

Molist veu en l'afecció als llibres francesos i als enciclopedistes el preludi de l'afrancesament posterior de gran part de la intel·lectualitat barcelonina.

Quant als aspectes hemerogràfics de la primera etapa del diari, Molist completa l'aclariment d'Álvarez Castro sobre l'ús de l'escut espanyol que Mañé havia plantejat. El *Diario de Valencia*, iniciat l'1 de juliol de 1790, ja havia adoptat aquesta pràctica, que va seguir Husson, com més tard ho féu també el *Correo de Murcia* (1795) cada primer de mes.

Al capítol dedicat a la dominació francesa, Molist analitza l'evolució i l'actitud del diari a la vista de la documentació aportada per

Mañé i Álvarez, però molt especialment pel treball de Mercader, de manera que pot precisar el període d'Husson, fins al 31 d'agost de 1810, i la direcció posterior d'Ygual amb la col·laboració del rossellonès Alzine i del català Barrera.

Molist ressegueix també l'evolució de la política francesa respecte a la premsa amb la creació de la *Gazette de Gironne* per Augerau i pel seu corregidor Josep Pujol i March. Els criteris sobre la creació de periòdics i els continguts recomanables que el general Lamarque, cap militar de l'Alta Catalunya, aconsella al prefecte del Ter són una dada plena d'interès.

Molist completa la documentació d'Álvarez sobre Husson amb l'aportació de documents del sumari de purificació a què s'hagué de sotmetre l'any 1814, del qual finalment fou amnistiàt. Husson va morir entre 1814 i 1816.

Sobre l'etapa dels Brusi, Molist treballa amb els documents anteriors i n'aporta de nous. Supera l'esquematisme documentador d'Álvarez i fixa la biografia del fundador, el seu inici a la impremta Ferrer (Miguel González Sugrañes, *Contribució a la historia dels Antichs Gremis dels Arts y Oficis a la ciutat de Barcelona*, Barcelona, 1918), el trasllat a Tarragona, la petició del privilegi, l'edició de la *Gaceta Militar del Principado*, la impremta i el diari de Palma, el trasllat a Vic i Manresa i l'entrada a Barcelona.

Molist aporta igualment dades de bilingüisme català/castellà i francès/castellà pel juny de 1822 per a documents oficials i d'un nou bilingüisme castellà/francès de desembre de 1822 a gener de 1823, i detalla l'evolució de l'editor responsable des de 1841. En situa el context polític per mitjà de Jaume Vicens Vives (*Cataluña en el siglo XIX*, Madrid, Ediciones Rialp) amb valoració del diari i el seu pas a òrgan del Partit Moderat.

Basa l'època del segon Brusi en les memòries inèdites d'aquest citades per Duran i Sanpere (*Divulgación histórica de Barcelona*, volum X). Molist valora Brusi per damunt de Balmes com a renovador del periodisme polític i per damunt de Mañé com a renovador del diari. Les notes de Brusi són un bon complement de la versió de Mañé i contrasten amb el protagonisme que aquest s'atribueix.

Curiosament, Mañé ni tan sols no esmenta Balmes, amb qui Brusi es diu molt vinculat, fins al punt d'haver escrit sobre ell i haver-ne promogut un monument a Vic.

Brusi, Lluch y Cía. són concessionaris de la línia telegràfica Saragossa-Barcelona la Jonquera i obtenen del govern francès que hi

faci arribar des de Perpinyà, segons carta del cònsol de 24 de març de 1856.

Molist aporta més dades sobre Brusi oblidades per Mañé, com la seva amistat amb Lesseps i la col·laboració en el projecte del canal de Suez i en unes altres activitats públiques.

Aborda l'època de Mañé basant-se en la biografia escrita per Maragall i publicada per l'Ajuntament, a més del mateix text de Mañé. Incidentalment, cita Carles Soldevila, Fabié i Josep Miracle.

Parla d'*El Catalán*, substitut del diari, suspès per l'octubre de 1876. Recull dades econòmiques d'aquests anys i de posteriors, tretes del mateix diari, com ara llistes de l'impost del timbre, com a mostra de la significació del diari en la premsa de la ciutat, en què figura sempre en primer lloc.

Tracta de la influència de Jaume Balmes i Llorens i Barba, aquest segon glossat per Mañé, i cita com a suport Vicens Vives i Pere Font i Puig a «La filosofía en España desde el nacimiento del *Diario*» al número commemoratiu d'1 d'octubre de 1942.

Parla del regionalisme del diari remuntant-se a Joan Cortada, artífex del debut de Rubió i Ors; cita Vicens Vives, es remet a Josep Miracle i proporciona una cronologia d'aportacions al procés de la Renaixença des del diari.

Tracta de la participació de Joan Maragall amb les dades de Josep Maria Corredor —*Joan Maragall* (Barcelona, Aedos)— i de Miquel dels Sants Oliver al pròleg de l'obra completa (Barcelona, Selecta).

«De 1899 a nuestros días» és el darrer capítol, en què Molist passa molt per damunt de la vida del diari durant aquest segle. Hi parla del canvi de propietat i de la decadència: mort d'Antoni Brusi i Mataró i de la seva muller, tutoria del germà Josep Antoni sobre la filla Josefa, entrada de Damià Mateu per mitjà de Fabié i contacte d'aquest amb el rei, seguit d'aportacions conservadores, direcció dèbil de Baró, direcció i dimissió de Miquel dels Sants Oliver amb motiu de la crisi de Solidaritat Catalana, direcció de Julià Burgada, Guerra Civil i apropiacions. Molist cita el treball de M. Carmen García Nieto *La prensa diaria de Barcelona de 1895 a 1910*, encara inèdit el 1964.

El coneixement històric sobre el *Diario de Barcelona* establert per aquests tres primers i encara únics treballs monogràfics es limita al seu primer segle i mig i fa referència als aspectes següents:

— La fundació del diari, la concessió del privilegi reial i la personalitat i les circumstàncies de Pedro Pablo Husson de Lepazarán.

— La utilització i l'apropiació del diari per les autoritats franceses durant el període 1808-1814.

— El privilegi atorgat durant la guerra a Antoni Brusi per a la publicació posterior del diari i la contribució periodística de l'impressor barceloní a la causa espanyola.

— La influència social i cultural del diari a Barcelona en el seu primer període.

— La línia successòria de la propietat i de la direcció.

— El pensament periodístic i l'actitud política del diari.

— L'evolució tècnica i informativa del diari i les seves aportacions precursors al desenvolupament de la premsa espanyola.

— L'ús de la llengua catalana pel diari, d'una manera simbòlica durant la normalitat política i alternatiu en moments de crisi.

— Les principals personalitats periodístiques, culturals i polítiques vinculades al diari.

— Les relacions del diari amb els governs i els monarques successius.

Aquesta és una relació de les qüestions començades amb una profunditat variada i desigual. La relació dels temes per encetar seria més llarga i, ara i aquí, potser fora de lloc perquè pot estar al cap de tothom. La col·lecció del *Diario de Barcelona*, com la de tots els altres diaris, encara és un camp en gran part verge per als historiadors.

Els apunts històrics de Mañé i Flaquer, particularment, ofereixen uns altres tipus de materials biogràfics, ideològics i informatius sobre l'evolució del concepte de notícia, la formació de la premsa política i les seves relacions amb el poder i els partits, i també mostres expressives del seu propi pensament polític i periodístic.

De 1964 ençà, en els vint-i-vuit anys transcorreguts des del llibre de Molist, no hi ha hagut cap treball nou de conjunt sobre el *Diario de Barcelona* tot i que sí que podem comptar amb unes aportacions concretes que han enriquit el coneixement d'aspectes i de períodes determinats, treballs entre els quals caldria esmentar Benet, Cadena, Fàbregas, Faulí, García Nieto i alguns més, a part les noves síntesis de Torrent i Tasis i Figueres, entre d'altres.

En ocasió del bicentenari del diari i en ocasió d'aquestes I Jornades sobre Història de la Premsa, l'anàlisi i el comentari de les tres històries del *Diario de Barcelona* ens recorden que, malgrat la gran tasca feta per tots nosaltres en aquests darrers anys, la labor bàsica de la història dels nostres diaris principals encara està per fer. Haurem de trobar els recursos per a dur-la a terme.